

**HØRINGSUTTALELSE FRA KIB NORGE (ORG. NR.921 624 735)
– FORSLAG TIL NY BARNEVERNLOV**

Oslo, august 2019

KIB Norge er et tverrfaglig kompetansenettverk for kvalitet i barnevern med spesialkompetanse innen klinisk praksis, organisasjon, jus, helse- og pedagogisk personell, forskning og sakkyndighet, knyttet opp mot barnevern. KIB ble etablert som en reaksjon på den økende oppmerksomhet i den senere tid som er rettet mot problemer i barnevernsystemet og på grunn av faglige innvendinger fra ulike yrkesgrupper.

INNLEDNING

Det vises til Barne- og likestillingsdepartementets brev av 4. april 2019 om høring av forslag til ny barnevernslov. Nærværende høringsuttalelse oversendes innen fristen som er gitt KIB.

Forslaget til ny barnevernlov er omfattende, og KIB tar ikke sikte på å kommentere alt, spesielt også siden KIBs ressurser i dag er noe begrensede og organisasjonen ikke har et lønnet sekretæriat etc.

I samsvar med Barnevernslovutvalgets utredning er lovforslaget ingen fullstendig gjennomgang av det materielle innholdet i dagens lov. Forslaget viderefører i hovedsak de grunnleggende prinsippene og de materielle reglene, men har til hensikt å være en språklig og redaksjonell revisjon av hele loven, med vekt på klart språk. Målet er å få en enklere og mer tilgjengelig lov.

KIBs ser behovet for en ny lov med fundamentale materielle endringer på flere områder av eksisterende lov, hvor rettssikkerhet styrkes, organiseringen av barnevernsystemet endres og hvor krav til kompetanse og kvalitet blir lovfestet. En lov hvor det bygges opp om familiens rolle som den fundamentale enheten i samfunnet.

KIB ønsker å gi innspill på lovforslaget i nærværende høringsuttalelse, slik at departementet kan ta med seg dette i det videre arbeidet med loven.

I denne høringsuttalelsen vil vi påpeke noen av de enkelte punktene vi finner viktige, samt utdype noen av prinsippene som loven er bygget på.

Uttalelsen har følgende emner:

1. Prosessuelle forhold
2. Tillit og troverdighet i barneverntjenesten
3. Bekymringsmeldinger og tidlig oppfølging
4. Barnets beste
5. Det biologiske prinsipp
6. Hjelpetiltak
7. Oppfølging av vedtak om omsorgsovertakelse
8. Bruk av tolk i barnevernsaker
9. Sakkyndiges uavhengighet
10. Endring av barnevernsystemet (KIBs punkter)

1. PROSESSUELLE FORHOLD

Under følger noen prosessuelle forhold som anses som viktige for å styrke, og ikke svekke, rettssikkerheten. Det vises også til KIBs høringsuttalelse til Prop. 169 L (2016-2017), endringer i barnevernloven.

- KIB ser behovet for at barnevernloven har med egne bestemmelser om rett og plikt til å foreta lyd- og bildeopptak i forhandlingsmøter (også i fylkesnemnda, hvor det i dag er nærmest uhørt at det blir tatt noen form for opptak). Opptak nektes i dag i tilnærmet alle sakene etter barnevernloven, til tross for tvistelovens bestemmelser om at dette som hovedregel skal gjennomføres. Dette er uhørt i mange land det er naturlig for Norge og sammenligne seg med.
- KIBs er kritisk til at fristen for å starte/gjenåpne saker, enten tilbakeføringssaker, samværssaker, eller andre saker som krever ventetid, skal utsettes unødige. I lovforslaget har det vært problematisert karantenetid for nye saker, -både for tilbakeføring og samvær. For tilbakeføring ble det videreført 12 måneders frist, mens det av utilstrekkelige grunner ble en 2 års frist for samværssaker. KIB mener dette i betydelig grad svekker barns og voksnes rettssikkerhet. Vi ser ofte at barn tilbakeføres før det har gått to år, og dette helt uten at barneverntjenesten har gjort noe for å få det til å skje. Dersom man setter en lengre grense for å starte tilbakeføringssaker, eller starte en samværssak, vil det med bakgrunn i reglene om at tilbakeføring ikke skal skje dersom barnet har vært plassert i mer enn to år osv., gjøre en tilbakeføring enda vanskeligere. Dette vil stride mot grunnleggende prinsipper i barnevernloven, som at omsorgsovertakelser i hovedsak er midlertidige, minste inngreps prinsipp, samt det biologiske prinsipp. Samvær og

tilbakeførings-muligheter henger sammen, og ved lange frister blir formålet med primært å vokse opp i egen familie undergravd. Det bemerkes at fristen for å starte sak ikke må gå ifra saken er rettskraftig, da det vil gjøre at man ikke tør å anke saker til lagmannsrett og høyesterett, med svært betydelig sjanse for at man ved det bare utsetter muligheten til å starte en ny sak. Frist som settes må derfor starte fra saken har vært behandlet.

- De ulikheter i honorar som i dag eksisterer mellom privat og offentlig part i rettssaker etter barnevernloven, er egnet til å undergrave det grunnleggende prinsippet om at de ulike partene skal være likeverdige og likevektige. For ofte ser man at kommunenes advokat kan få opp til det dobbelte av hva privat parts advokat honoreres med. Private parters advokater står også i fare for å få sitt honorar beskåret, spesielt i fylkesnemnda, og det blir derfor enten store deler av veldedig ubetalt arbeid, eller at arbeidet ikke gjøres, noe som tydelig svekker rettssikkerheten.
- Loven bør inneha bestemmelser om barneverntjenestens regler for saksbehandling og utarbeidelse av dokumenter, slik at brudd på dette kan få konsekvenser. Vi ser for ofte at referater ikke blir sendt før foreldre befinner seg i et rettsmøte, eller at dokumenter aldri oversettes, eller at medvirkningen til privat på andre måter rundt dokument-utarbeidelse uteblir.
- KIB anfører at det ikke bør settes en aldersgrense for høring av barn.
- Partsrettigheter bør gis etter en skjønnsmessige vurdering, men det bør ikke settes en nedre grense i alder dersom det ellers vurderes som hensiktsmessig at barnet får partsrettigheter. Man bør i alle tilfeller tillate at et barn som er fylt 12 år innvilges partsrettigheter dersom dette er ønskelig. Her vises det også til EMD og EMK praksis.

2. ET BARNEVERN UTEN TILLIT OG TROVERDIGHET

2.1

For at barnevernet skal utføre sitt viktige og nødvendige samfunnsoppdrag på en tilfredsstillende måte, er det helt avgjørende at det har høy tillit i hele befolkningen. Det betyr at tjenestens inngripen i privatsfæren må anses rimelig og legitimt av de fleste i samfunnet. Over flere år har kritikken mot barnevernet vært stigende, parallelt med kraftig økt bruk av akutt plasseringer. Spørsmålet om tillit er nært knyttet opp til rettssikkerhet, noe som ikke minst har vært tydeliggjort ved at Den europeiske menneskerettsdomstol (EMD) de siste årene har hatt/vil ha hele 26 norske barnevernssaker til behandling.

Det er med dette som bakteppe at KIB som organisasjon hadde forventninger om at nasjonale myndigheter/departementet ønsket å være på banen overfor kommunene ved å definere tydeligere hva barnevernet sitt formål og samfunnsoppdrag skal være. Et så omfattende lovarbeid gir en unik mulighet til å «ta en fot i bakken» og gi signaler om hva det kommunale barnevernet skal gjøre og hvilken kompetanse er nødvendig for å utføre disse oppgavene, gitt det brede mandatet som det har i dag. Det er med beklagelse vi konstaterer at departementet i lys av de siste ti-års utallige nasjonale satsinger på barnevernet, heller ikke i dette lovarbeidet evner å diskutere prinsipielt hva som skal være terskelen for samfunnets inngripen over familier og drøfter om det i lys av utviklingen er behov for en 'kalibrering' av dette oppdraget. Det sies innledningsvis [...]«Et gjennomgående hensyn er å sette barnets behov i sentrum og bidra til økt vekt på forebygging og tidlig innsats. Barnevernet skal bygge på de ressursene som finnes rundt barnet. Dette er viktig både for å kunne sette inn tiltak som er godt tilpasset barna og familiens behov, og for å ivareta viktige relasjoner for barnet dersom det er behov for tiltak utenfor hjemmet. Dette er også i tråd med det mildeste inngreps prinsipp.»

Et nærliggende spørsmål er om barneverntjenesten har fått et for vidt samfunnsoppdrag på bekostning av hovedoppgaven som er å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling får riktig hjelp og omsorg i rett tid.

KIB merker seg at departementet i lovforslaget velger å se bort i fra den klare tilrådingen i NOU 2016:16 som følge av at «Flere tilsynsrapporter og undersøkelser har avdekket mangler ved barneverntjenestens utøvelse av sine kjerneoppgaver. Det er et spørsmål om barneverntjenesten har fått et for vidt samfunnsoppdrag, på bekostning av hovedoppgaven som er å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får riktig hjelp og omsorg i rett tid. Utvalget mener det er behov for å innskrenke og tydeliggjøre barneverntjenestens ansvar. Det foreslås derfor å innskrenke plikten til å delta i forebyggende arbeid rettet mot alle barn, og tydeliggjøre grensen mot andre tjenesters ansvar for å gi barn og unge hjelp.(web versjon: 1.1.6 Ansvar for trygt oppvekstmiljø, omsorg og beskyttelse (kapittel 7)».

Tvert imot viderefører departementet dagens formålsparagraf (§1-1) som over tid har bidratt til å legge grunnlaget for en mer utydelig og upresis lovmessig innramming av hva barnevernet skal gjøre, med det resultatet at kontrollspennet for det enkelte lokale barnevernkontor blir for stort. Dette er også kjernen i kommunenes interesseorganisasjon KS sin tilbakemelding til lovutvalgets forslag om å innskrenke barnevernets oppgaver: «KS støtter utvalgets forslag om å innskrenke barneverntjenestens lovpålagte ansvarsområde og tydeliggjøre hva som er barneverntjenestens kjerneoppgaver. Dette svekker imidlertid ikke kommunens juridiske handlingsrom til å organisere ansvarsområdene sine mellom ulike enheter etter lokale behov, noe som følger av kommunelovens bestemmelser. Det er viktig at

lovgiver tydelig kommuniserer dette sammen med innskrenkingen av barneverntjenestens kjerneoppgaver i selve loven."

2.2 Noen utviklingslinjer og faktabeskrivelser

I høringsnotatet legges det opp til at dagens barnevernlov i store trekk videreføres, som er den samme loven som i 1992 avløste en relativt innarbeidet barnevernslov fra 1953. De som kjenner historien og de lange linjene i norsk barnevernpolitikk vet at denne loven kom som et resultat av kritikken som ble reist i forbindelse med håndteringen av de såkalte «mappebarna». Reformbehovet, slik det ble definert for 25 år siden var at terskelen for inngripen skulle senkes betydelig ved at;

- Barnevernet skulle komme tidligere inn
- Skulle gå fra å være kontrollinstans til en hjelpeinstans der formålet med hjelpetiltakene var å unngå omsorgsovertakelse

Et grunnleggende spørsmål et slikt lovarbeid bør evne å stille, er i hvilken grad disse målene er innfridd eller om det fortsatt er hindringer som må håndteres, herunder om barnevernet i dag har de nødvendige faglig verktøy og en organisering som sikrer faglighet og nærhet til både barna og familiene.

Et faktum er at det har skjedd veldig mye i det kommunale barnevernet de siste ti-årene. I følge tilgjengelige tall fra SSB og BUFdir var det i 2008 kun 3294 årsverk i denne tjenesten. I 2017 var antall årsverk nesten fordoblet til 6004. Antall meldinger i 2008 var på 37 200, mens det i 2017 var på hele 58 580. Altså en økning på vel 63 prosent. I 2014, ble det startet opp 42 009 undersøkelsessaker, altså 72 prosent av alle meldinger videre til en undersøkelse. Tilsvarende tall for 2017 viser at 53 000 gikk videre til undersøkelse. Dvs. hele 90 prosent av meldingene gikk videre. Antall barn med barneverntiltak 55 697 barn og unge (0-22 år med tiltak i løpet av 2017, opp 54,6 % fra 2003.

Disse tallene må åpenbart ha gått under radaren for det ansvarlige fagdepartement som sitter på nøkkelen til verktøykassa. Det er i høyeste grad bekymringsfullt at de ikke engang reflekterer over hva disse tallene kan bety med hensyn til det faglige arbeidet som skal utføres ute på det enkelte barnevernkontor. Skal barnevernet og antall saker bare fortsette å vokse inn i himmelen? Eller i det minste, handler denne økningen om god praksis eller har terskelen for hva som er en barnevernssak blitt så mye senket at vi har fått et barnevern med en uklar rolle? Hva er i det hele tatt begrunnelsen rent juridisk og sosialfaglig for å videreføre skillet mellom en melding og en undersøkelse, når likevel så godt som alle saker blir undersøkt? Som det har blitt påpekt fra anerkjent forskerhold; vi savner en kvalifisert vurdering på hvor mange barn, unge og familier det er rimelig at barnevernet skal være involvert med, det vil si hva barnevernet skal være og hvilke saker er det fornuftig at barnevernet går inn i.

Sett i et systemperspektiv kan vi bare slå fast er at en stadig større andel av barnevernets fokus og ressurser går til å betjene sakene som skal meldes og undersøkes. Noe som igjen av naturlige årsaker, i større og større grad går på bekostning av gode og målrettede tiltak, tid og ressurser til å hjelpe foreldrene til å utføre omsorgsoppgavene bedre.

3. BEKYMRINGSMELDINGER

Vi må få et mer treffsikkert barnevern - terskelen for barnevernets inngripen må spisses

I forarbeidene til lovrevisjonen i 1992 la Sosiallovutvalget (NOU 1985:18) til grunn: "Det er et grunnleggende prinsipp i vårt samfunn at foreldrene selv sørger for sine barn. Selv om det kan påvises svikt hos foreldrene i deres forhold til barna – kanskje problemer av alvorlig karakter – er utgangspunktet derfor at problemene primært bør søkes bedret ved hjelpetiltak. Et annet utgangspunkt ville bryte radikalt med de rådende normer og verdisyndepunkter, og forutsette en helt annen samfunnsstruktur enn den vi har i dag. Dette betyr ikke i seg selv en nedprioritering av barnets interesser. Det er sterke følelsesmessige bånd mellom foreldre og barn og disse bånd er det grunn til å bevare og styrke."

Etter KIB sitt syn tydeliggjør disse premissene ikke bare det såkalte 'biologiske prinsipp', det viser også at det er grenser for hva barnevernet skal involvere seg i. Det dreier seg om å innskrenke og tydeliggjøre grensen mot andre tjenesters ansvar for å gi barn og unge hjelp. Parallelt, er det behov for tydeliggjøring av kommunens/andre etaters ansvar for at barn og unge har trygge oppvekstvilkår, herunder barn som 'trenger noe mer' enn barn flest. Kort og godt, hva skal være arbeidsdelingen mellom barneverntjenesten og andre, kommunale tjenester for barn og unge. Det er skuffende at departementet ikke bidrar til en tydeliggjøring av hva skal være i fokus for barnevernets tiltak til forskjell fra for eksempel helsestasjonene, PPT-tjenestene og andre kommunale etater. Heller ikke gis det noen signaler om behov for tydeligere lovfesting av hjelp til utsatte barn og familier i NAV-loven, sosialtjenesteloven, helse og omsorgstjenesteloven, opplæringsloven og barnehageloven (uten at veien skal gå om «bekymring til barnevernet»).

I høringsnotatet foreslås det i en ny § 2-1 'Barnevernstjenestens gjennomgang av bekymringsmeldinger' foreslår departementet at ordlyden "melding" erstattes med "bekymringsmelding", uten at det etter departementets vurdering innebærer noen realitetsendring. Etter KIB sitt syn endrer ikke dette på det grunnleggende problemet, nemlig at terskelen for barnevernets inngripen må tydeliggjøres og strammes inn. Dette må gjøres ved at det stilles opp klarere kriterier for hvilke *særlige* forhold ved barnets omsorgssituasjon eller atferd som kan utløse opplysningsplikten til barnevernet, kombinert med at man i formålsparagrafen presiserer at barnevernets hovedoppgave er å sikre at barn og unge som lever under forhold som skader deres helse og utvikling (fysisk-psykisk), får nødvendig hjelp omsorg og beskyttelse.

Det er her et stort paradoks at andre etaters/tjenesters terskel for å utløse opplysningsplikt til barnevernet, slik den er nedfelt i § 13-2 og regulerer opplysningsplikt iht. barnehageloven, opplæringsloven, helse- og omsorgstjenesteloven og sosialtjenesteloven. Her belyses konkret hvilke *særlige* forhold det dreier seg om, og har en vesentlig høyere terskel enn den som legges til grunn i § 2-1. I forslag til BVL § 13-2 foreslår departementet:

«Enhver som utfører tjeneste eller arbeid for et forvaltningsorgan, skal uten hinder av taushetsplikt melde fra til barneverntjenesten uten ugrunnet opphold

a) når det er grunn til å tro at et barn blir eller vil bli mishandlet, utsatt for alvorlige mangler ved den daglige omsorgen eller utsatt for annen alvorlig omsorgssvikt

b) når det er grunn til å tro at et barn har en livstruende eller annen alvorlig sykdom eller skade og ikke kommer til undersøkelse eller behandling,

c) når det er grunn til å tro at et barn med nedsatt funksjonsevne eller et spesielt hjelpetrengende barn ikke får dekket sitt særlige behov for behandling eller opplæring

d) når et barn viser alvorlig utagerende atferd i form av alvorlig eller gjentatt kriminalitet, misbruk av rusmidler eller på annen måte viser utpreget normløs atferd

e) når det er grunn til å tro at et barn blir eller vil bli utnyttet til menneskehandel.»

KIB kan ikke se noen tungtveiende grunner til å endre ordlyden fra 'melding' til 'bekymringsmelding' og går sterkt imot dette. Isteden bør det i den videre behandling av lovforslaget sikres at terskelen for å melde en sak til barnevernet etter BVL § 2-1 samsvarer med opplysningsplikt etter BVL §13-2.

Dette må videre få konsekvenser for hva som utløser barnevernets undersøkelsesplikt (§2-2) med hensyn til om det skal iverksettes tiltak eller ikke. Her må det tydeliggjøres at 'det mildeste inngreps prinsipp' gjelder også i undersøkelsesfasen. En undersøkelse skal ikke gjøres mer omfattende enn nødvendig, men dette står klart i motstrid til § 2-2 tredje ledd første punktum som er nytt, der det foreslås å lovfeste et krav til at barneverntjenesten skal undersøke barnets helhetlige omsorgssituasjon og behov. Hva som ligger i dette eller hvor balansepunktet ligger, drøftes heller ikke nærmere i høringsnotatet.

Det kan under samme tema nevnes at også domstolenes mulighet til å gi melding/informasjon til barneverntjenesten bør reguleres/tydeliggjøres i loven. Informasjon som fremkommer i sak etter barneloven kan, og i noen tilfeller bør også, resultere i en bekymringsmelding fra domstolen til barneverntjenesten.

KIBs ber om at loven utformes slik at usikkerhet rundt varslingsplikt fra ulike melde-instanser reduseres, og at man ved en klar lovtekst kan unngå den store ressursbruken og belastningen for familier og barn som "feilsendte" bekymringsmeldinger medfører. KIB ser for ofte at ulike instanser leverer bekymringsmeldinger til barneverntjenesten, mens de forteller foreldrene at de ikke

har noen bekymring for foreldrenes omsorgsevner, men at de av rutinemessige, eller andre utilstrekkelige grunner er forpliktet til å melde.

4. BARNETS BESTE

4.1 I høringsnotatet til ny barnevernslov foreslår departementet innledningsvis at barneperspektivet må styrkes ved å lovfeste at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn ved alle avgjørelser og handlinger som berører et barn. Man skulle kanskje tro at et så grunnleggende prinsipp var en selvfølge i alt barnevernsarbeid, men slik er det åpenbart ikke. Forslaget om lovfesting støttes.

Departementet går i høringsnotatet imot barnevernslovutvalgets forslag om at prinsippet om barnets beste skulle nedfelles i § 2 tredje ledd, som «..det avgjørende hensyn ved handlinger og avgjørelser som gjelder barn etter denne loven». Videre går departementet også imot å lovfeste de ulike momentene som ligger til grunn for en vurdering av “the best interests of the child” slik de nevnes i Generell kommentar nr. 14 fra FNs Barnekomité. KIB er her uenig med departementet, men støtter barnevernslovutvalget som ønsker en tydeliggjøring av hva som skal ligge i begrepet. KIBs medlemmer opplever at svært mange rettsavgjørelser og fylkesnemndsavgjørelser har utilstrekkelige/manglende drøftelser av hva barnets beste interesser i den aktuelle saken er. Videre mangler det ofte i sin helhet en avveining av de ulike utfallene av saken og hvordan utfallet igjen vil innvirke på barnets beste. Uten slike avveininger i barnevernsaker blir begrunnelsene i dommene (domsgrunnene) mangelfulle og det vanskeliggjør en overprøving.

Men er det ei lovfesting av et slikt generelt prinsipp som må til for at barnets beste faktisk skal gjelde i alle saker og alle situasjoner? Et sentralt spørsmål blir da: Hva er det som i hver enkelt sak og situasjon er barnets beste? Og hvordan kan barnevernets ansatte gjøre kvalifiserte vurderinger av barnets beste? Skal det kunne skje må det som et minimum stilles krav om kompetanse på masternivå – og i tillegg stilles krav om et bredt faglig samarbeid på kommunalt nivå med tanke på grundig kartlegging og utredning. Det må være et tett samarbeid mellom barnevernet og kommunal PP-tjeneste med utredningskompetanse med tanke på kunne skille mellom ulike årsaksfaktorer med tanke på barnets utvikling.

Det er en grunnleggende forutsetning for alt slikt utredningsarbeid at saksbehandlere vet at samme atferdstrekk kan ha helt ulike årsaker med bakgrunn i konstitusjon og/eller miljø. Det kan for eksempel være krevende å skille mellom miljøbelastninger og autismespekterforstyrrelser som årsak til aggressive atferdstrekk. En forholdsvis vanlig situasjon er at barn med medfødte tendenser til hyperaktivitet og utfordrende atferd stiller store krav til foreldrenes væremåte overfor slik atferd. Dermed oppstår negative handlingsmønstre som igjen kan forsterke barnets utfordrende væremåte. I

verste fall kan slik utfordrende atferd ut fra barnets konstitusjon føre til situasjoner i heimen som barnevernet vurderer som vold fra foreldrenes side.

Ansatte i barnevernet må ha kompetanse til å kunne skille mellom alvorlig og systematisk vold – og uheldige fysiske reaksjoner overfor et sterkt utfordrende barn. Det som må til i mange slike situasjoner er veiledende og støttende tiltak i heimen – ikke forhastede omsorgsovertakelser basert på mangelfull forståelse av et uheldig samspill som i utgangspunktet har sin årsak i barnets utfordrende væremåte. I slike saker må barnevernet ha et tett samarbeid med kommunepsykologtjeneste og helsesykepleiere. Dette fungerer ikke godt nok i dag. Barnevernet opptrer ofte altfor lukket og holder andre instanser utenfor saksbehandlingen gjennom å vise til taushetsplikten. Denne taushetsplikten brukes ikke alltid til barnets beste. Det er vår oppfatning at barnevernet for ofte mangler kompetanse med tanke på å forstå barnets atferd. Barnevernet faller fort over i et ensidig spor der all utfordrende atferd forstås som konsekvens av miljøbelastninger i heimen. Dette kommer også som et resultat av et grunnleggende ensidig sosialkonstruktivistisk perspektiv i barnevernsstudiene. Det fokuseres overdrevent mye på traumer som følge av mishandling – og tilsvarende lite på andre perspektiv på barns utvikling – for eksempel ulike utviklingsforstyrrelser. Positive endringer i ny barnevernslov må raskest mulig avspeiles i barnevernstudiene.

Forslag om å tydeliggjøre barnevernstjenestens plikt til forebygging og tidlig innsats støttes. Det bør lovfestes en plikt for barnevernet om å legge til rette for å involvere barnets familie og nettverk som det normale. Kun i alvorlige unntakssituasjoner skal det ikke skje. Bruk av familierådslag og kartlegging av ressurser og muligheter i barnets familie og nærmiljø må være standard. Mildeste inngreps prinsipp bør gjelde.

I vurderinger om barnets beste der omsorgsovertakelse og bruk av plassering i fosterhjem aktualiseres må det på en langt sterkere måte enn nå tas hensyn til hvilke følelsesmessige belastninger det får for barnet når det flyttes bort fra all tidligere erfaring og kjent miljø og til helt nye relasjoner og miljø som kanskje ikke oppleves som trygge. Hvilke emosjonelle skader kan en slik aktuell flytting medføre – vurdert opp mot en alternativ styrking av barnets eksisterende familie og oppvekstmiljø. Slik situasjonen er nå bruker barnevernet omfattende ressurser på å kartlegge negative og truende faktorer hos familien – og tilsvarende lite vektlegging av konsekvenser av ei alternativ plassering uten relasjoner til egen familie og venner. Det er for mange eksempler på at «barnevernsbarn» flyttes til stadig nye familier og/eller ungdomshjem. Historikken til mange barn der det er gjort vedtak om omsorgsovertakelse er langt fra tilfredsstillende.

4.2 BARNEVERNSSYSTEMET

Mange foreldre opplever møtet med barnevernet som en situasjon der en rekke aktører og instanser er støttespillere til det kommunale barnevernet – og tilsvarende lite interessert i familiens argumentasjon og synspunkter. De ulike aktører innenfor barnevernsarbeidet har nytte av å være støttende overfor hverandre – det er på mange måter et system basert på inhabilitet. I fylkesnemndene får fagmedlemmene sin lønn fra barnevernet. Det samme gjelder den faglige sakkyndige i utredningsfasen. Hun eller han er avhengig av stadig nye oppdrag fra barnevernet. Det er barnevernet selv som i realiteten avgjør hvilke sakkyndige som skal brukes. I en eventuell tingrettssak viser erfaringene at retten stort sett ensidig støtter seg på det kommunale barnevernets beskrivelse av saken.

Foreldre rapporterer at de opplever at uansett hvordan de reagerer på situasjonen og barnevernets spørsmål og utspill så blir det brukt mot dem. Helt naturlige emosjonelle reaksjoner rapporteres og beskrives av barnevernet med negative fortegn. Protest – som er helt naturlig- brukes til å beskrive negativ atferd hos foreldrene – at foreldrene mangler innsikt og forståelse for barnets beste. Mangel på protest brukes tilsvarende til å beskrive manglende følsomhet og interesse. Det som beskrives her kan forstås som at barnevernet ofte og i svært liten grad søker etter adekvate og fornuftige holdninger og reaksjoner hos foreldrene – og tilsvarende systematisk er på leting etter negative faktorer som kan brukes mot foreldrene. Foreldrene gjøres – ofte helt uberettiget til barnets og barnevernets fiender. På denne måten kan mange saker til fylkesnemnda være svært ensidig og mangelfullt utredet. Fylkesnemnda har på egen hånd små forutsetninger for å se noen annen «sannhet» enn den som er beskrevet av det kommunale barnevernet. I for mange saker beskrives foreldrenes helt naturlige emosjonelle reaksjoner som skadelige for barnet. Det kan synes å være mangelfull kompetanse med tanke på å sette seg inn i foreldrenes svært vanskelige situasjon – og ut fra det helt naturlige reaksjoner under sterkt press. Foreldrene er i en krisesituasjon – og deres væremåte og emosjonelle reaksjoner må forstås og beskrives ut fra en slik forståelse.

5. DET BIOLOGISKE PRINSIPP

Det biologiske prinsipp bør styrkes som et sentralt prinsipp for alt arbeid i barnevernet. Dette biologiske prinsipp bør styrkes fordi det i de aller fleste saker er barnets beste. Kun ved alvorlige seksuelle overgrep og alvorlig og systematisk vold bør dette grunnleggende prinsippet fravikes. Forståelsen for at barn har en slik viktig biologisk, sosialt og emosjonell tilknytning må styrkes i barnevernet. Det er for mange eksempler på at en del saksbehandlere i barnevernet forstår beskyttelse av barnet og barnets beste som å skjerme det mest mulig fra foreldre som først og fremst trenger hjelp og støtte. Barn kan ta skade av å vokse opp i en familie der de utsettes for systematisk og alvorlig skade, men mange barn som fram til nå er blitt flyttet til stadig nye omsorgssituasjoner har tatt skade av denne flyttingen til helt fremmede situasjoner. I for mange tilfeller må de igjen flyttes til nye fosterhjem eller

nye institusjoner. Det er generelt slik i dag at det er for mange vedtak om omsorgsovertakelse på et faglig sett sviktende grunnlag. Dette kan blant annet skyldes at det i barnevernet er for liten forståelse for betydningen av det biologiske prinsipp. Derfor bør det løftes fram nå.

Bruk av Familierådslag ble lansert tidlig på 90-tallet. Grundig kartlegging av muligheter og ressurser hos familie og nærmiljø vil framover måtte bli betydelig viktigere. På tross av at metoden har vist sine muligheter og styrker, har familierådslag og øvrig kartlegging av muligheter og ressurser i barnets nærmeste miljø blitt lite brukt i barnevernet. Det betyr sannsynligvis at barnevernet generelt vektlegger det biologiske prinsipp for lite – og at de tilsvarende bruker betydelig mer ressurser på å kartlegge feil og mangler i nærmiljøet – som grunnlag for omsorgsovertakelse. Fokus blir for ofte omsorgsovertakelse. Da ender det med omsorgsovertakelse også der det er helt unødvendig og absolutt ikke til barnets beste. Svært mange familier ville ha fått problemer dersom de var blitt utsatt for en slik grundig granskning og søking etter feil og mangler i den daglige omsorgen for barn. Når hovedfokus er søking etter mangler og det som kan oppfattes som skadelig atferd hos voksne, kan konklusjonen bli helt feil. Barnevernets arbeid må på en helt ny måte dreies mot å søke ressurser i barnets familie og nærmiljø.

6. BARNES RETT TIL NØDVENDIGE HJELPETILTAK

Barnevernloven § 1-5 er en ny lovbestemmelse som ble tatt inn i barnevernloven ved lov 20.april 2018 nr. 5 om endringer i barnevernloven mv. (bedre rettssikkerhet for barn og foreldre).

Lovens ordlyd lyder:

«Barn har rett til nødvendige tiltak etter loven når vilkårene for tiltaket er oppfylt»

Bestemmelsen er utformet med vage og skjønnspregede ord, som medfører ulik praktisering av bestemmelsen fra kommune til kommune. Barn har kun rett på det som er nødvendig. Det er barneverntjenesten som bestemmer hva som er nødvendig. Det gir kommunen et handlingsrom ved valg av tiltak og tiltakets omfang. Tiltak omfatter både frivillige og tvangstiltak Dette følger av lovens forarbeider (Otprp. 169 L [2016-2017], pkt. 5. Det er kommunen som avgjør hvilket tiltak som er nødvendig for å gi barnet hjelp, omsorg og beskyttelse. Hva som er et eller flere nødvendige tiltak, og hva som barnet har krav på, avhenger av barnets situasjon og behov.

Barneverntjenesten skal sørge for å sette i verk hjelpetiltak når barnet har særlig behov for det, jf. § 4-4. Videre må tiltaket være til barnets beste, jf. § 4-1. Barnet har kun rett til nødvendige tiltak innenfor rammene av forsvarlighetskravet, jf. § 1-4.

Der flere tiltak tilfredsstiller vilkårene for tiltak, vil også økonomi være relevant ved valg av tiltak. Noe som nødvendigvis vil skape store forskjeller avhengig av kommunens økonomiske situasjon og ressurser, herunder hvilke tiltak de har tilgjengelig.

Kan det forsvares å være i samsvar med grunnleggende rettssikkerhetskrav at barns rett til nødvendige tiltak blir avhengig av om tiltaket finnes i kommunen ut fra en økonomisk og ressursfaglig vurdering! Er dette i samsvar med lovens intensjon, hvor lovens formål er at barn og unge får nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse til rett tid, jf. § 1-1. Å velge riktig tiltak for barnet og familien på det rette tidspunktet er ingen enkel manøver og krever nødvendigvis tilgjengelighet til faglige og økonomiske ressurser.

Praktisering av så vage og skjønnspregede lovbestemmelser som er nedfelt i barnevernloven kan vanskelig gjøres alene av barnevernet. Vage ord som «nødvendige og forsvarlige tiltak» fordrer en faglig standard som sikrer at samtlige kommuner skal kunne tilby de samme hjelpetiltak, uavhengig av om kommunen har faglige og økonomiske ressurser.

Lovens bestemmelser blir illusorisk dersom barnet og familien møtes med at kommunen ikke har det rette tiltaket, herunder tilstrekkelige faglige eller økonomiske ressurser til å iverksette riktig tiltak til rett tid. I barnevernlovens oppdaterte retningslinjer om hjelpetiltak (Rundskriv Q-0982), framgår det under pkt. 4.4, avslutningsvis i siste avsnitt: «at barnevernet bør utvise fleksibilitet og kreativitet ved valg av hjelpetiltak, og står fritt til å velge hjelpetiltak ut i fra barnets og familiens individuelle behov».

KIB går mot en utvanning av begrepet 'tiltaksplan' ved å foreslå å bare kalle det en "plan". Begrepet 'tiltaksplan' er blitt et innarbeidet begrep på tvers av profesjons- og etatsgrenser. Jfr. Forslag § § 8-1 og 8-7. I det minst bør det kalles en 'individuell' plan.

Hvordan kan barnevernet vise fleksibilitet og kreativitet dersom handlingsrommet styres av kommunens ressurser faglig og økonomisk! Det å ta barn ut fra hjemmet må være siste mulighet.

Forsterket hjelpetiltak som gis i fosterhjem bør også tilbys i biologiske hjem. Forebyggende tiltak i hjemmet bør forsterkes vesentlig for å kunne gi barn nødvendig og forsvarlige hjelpetiltak.

Det står i barnevernloven § 1-6 at det ved valg av tiltak skal tas hensyn til barnets ønsker og synspunkter. Barnet har rett til å medvirke i handlinger og avgjørelser som gjelder deres liv, og barnets synspunkter er et viktig moment i vurderingen av hvilket tiltak som er til barnets beste.

Dersom det skal være noen realitet i bestemmelsen må det etableres flere alternative lovpålagte tiltak som kan tilbys barn og foreldrene som hjelpetiltak. Avgjørelsen om hva som er nødvendig og forsvarlig hjelpetiltak i det enkelte tilfelle bør sikres av andre tverrfaglige faginstanser utenfor barneverntjenesten.

Barnet og foreldre må følges tettere opp med konkret veiledning, støtte og hjelp, hvor barnevernet koordinerer tiltak opp mot flere faginstanser og familienettverket, jf. barnevernloven § 3-2. Videre at det utarbeides individuell plan i de tilfeller der det er nødvendig, jf. § 3-2 a.

Praktisering av regelverket forutsetter at det er faglig og økonomiske ressurser tilgjengelige i kommunen. Det må være likhet for alle kommuner slik at samtlige innbyggere i Norges land får det samme tilbudet, uavhengig av hvor du bor i landet og uavhengig av kommunens ressurser faglig og økonomisk.

7. OPPFØLGING AV VEDTAK OM OMSORGSOVERTAKELSE

Etter en omsorgsovertakelse har barnevernet hovedansvaret for barnets videre oppvekst og omsorg. Dette følger av barnevernloven § 4-16. Ved lovendring i 2013 ble det foretatt ytterligere presisering av barnevernets oppfølgingsansvar. Det var av avgjørende betydning for ivaretagelsen av barnet at oppfølgingsarbeidets kjer på en systematisk og forutsigbar måte i kommunene, jf. Otprp. 106L (2012-2013) kap. 24.

Det følger av bestemmelsen i barnevernloven § 4-16 at barnevernet også har en selvstendig plikt til å følge opp barnas biologiske foreldre. Oppfølgingen skal ha som mål å legge til rette for best mulig samvær mellom biologiske foreldre og barna. Barneverntjenesten plikter å gi veiledning, støtte og hjelp til foreldrene etter omsorgsovertakelsen. Målet må være å hjelpe foreldrene til å komme i posisjon til å bedre sin omsorgsevne og mulighet til å få barnet tilbakeført til sitt biologiske hjem.

Mange biologiske foreldre opplever å ikke få den nødvendige oppfølging etter omsorgsovertakelsen. Det kan skyldes manglende faglige og økonomiske ressurser i barneverntjenesten. Videre er det ikke uproblematisk at samme instans som har jobbet for en omsorgsovertakelse alene skal sitte med oppfølgingsansvaret. Samme fagpersoner kan oppleves som forutinntatt og «farget» av sitt syn på saken. Det kan

ligge til grunn konflikter mellom biologiske foreldre og saksbehandler som vanskeliggjør et videre samarbeid.

Det er uheldig at barnevernet i kommunen skal ha oppfølgingsansvaret for barnet og foreldrene etter omsorgsovertakelsen. Det burde vært tillagt en uavhengig faginstans bestående av ulike tverrfaglig kompetanse.

8. UTFORDRINGER OG MANGLENDE RUTINER VED BRUK AV UKVALIFISERTE TOLKER

Bruk av ukvalifiserte tolker i møte med personer som ikke kan norsk, kan ha store konsekvenser, både for den enkelte og for barneverntjenesten. Dårlig kommunikasjon har gitt lite begrunnede og feil avgjørelser. Dette har vært ressurskrevende og kan bidra til svekket tillit mellom barneverntjenesten og foreldrene.

Feiltolkning som er nedskrevet i en rapport får store konsekvenser for foreldrene videre i saken. Foreldrene blir fremstilt med mindre refleksjon, dybde og innsikt enn det de egentlig har når tolken selv har dårlig ordforråd i norsk språk.

Brudd på taushetsplikt er et problem ved ukvalifiserte tolker. I små samfunn, (alle kjenner alle) med sårbare familier og samfunn med visse former for sosial kontroll, vil brudd på taushetsplikt få kunne få store konsekvenser.

Ukvalifiserte tolker vil videre føre til mindre effektivitet, svekket rettssikkerhet, fare for partisk opptreden, og manglende kvalitetssikring av hva som blir sagt og skrevet (både i rettsmøter og avhør og samtaler med barneverntjenesten).

KIBs medlemmer opplever liten grad av bevissthet rundt kvalitetssikring av tolkeoppdrag, og at det er manglende rutiner for bestilling av tolketjenestene.

Det foretas sjelden sjekk på bakgrunnskunnskap til tolken, (ubeskrytta tittel og ingen krav til fagutdanning).

det er per i dag ingen vanlig praksis med tilbakemelding til tolken eller bestillingstjeneste på kvaliteten under møte. Ikke rapporteringsplikt.

Tolker som man ikke ønsker å benytte dukker opp igjen på nye møter og forhandlinger, til tross for tilbakemeldinger fra ulike hold om manglende egnethet.

Systemet fanger ikke opp eventuell inhabilitet før partene først er i møte (ubehagelig for foreldrene å gi beskjed om ikke å bruke tolken foran tolken)

Ny lov bør sikre at språklige barrierer fjernes, slik at partsrettighetene får en reell betydning, samt at prinsippet om medvirkning kan praktiseres.

9. SAKKYNDIGE UAVHENGIGHET

9.1 I høringsnotat til ny barnelov kap 18.10. "Godtgjøring til sakkyndige oppnevnt av fylkesnemnda og tolk i forhandlingsmøte ..." Er det lagt opp til at betalingsansvaret for en oppnevnt sakkyndig skal tilligge fylkesnemnda. Bakgrunnen for forslaget er basert på følgende:

«At sakkyndige som fylkesnemnda oppnevner betales av den ene part (kommunen) kan reise spørsmål ved om det er en binding mellom den sakkyndige og offentlig part. At betalingsansvaret legges til nemnda, bidrar til å fremheve at sakkyndige som oppnevnes er nøytrale fagpersoner uten særskilte bindinger til en av partene. På bakgrunn av ovennevnte foreslår departementet at fylkesnemnda får betalingsansvaret for godtgjøring til sakkyndige oppnevnt av nemnda og godtgjøring til tolk i fylkesnemndas saksbehandling.»

På vegne av KIB ser en seg enig i at det kan stilles spørsmål om det det er en binding mellom den offentlige part og den sakkyndige dersom den sakkyndiges betaling gjøres via den offentlige part. Forslaget går imidlertid ikke langt nok i å klargjøre den sakkyndiges uavhengighet fra den offentlige part. Med fremveksten av facebookinnlegg, internettfora og kommentarfelt er skepsisen mot de avgjørelser som fattes på barnevernsområdet tiltagende. Den sakkyndiges uttalelse i en barnevernssak veier tungt og vil i de fleste tilfeller være avgjørende for saksutfallet. Det er således av stor viktighet at den sakkyndiges uavhengighet er tydelig markert og videre at denne uavhengigheten klart vises utad til sakens private parter. Dette for å sikre en aksept for den sakkyndige uttalelsen og avgjørelsen fra fylkesnemnd/rett.

I høringsnotatet er det tatt utgangspunkt i godtgjøring for den sakkyndige etter at sak er kommet inn for fylkesnemnda. For å sikre økt aksept for et vedtak/avgjørelse om tvangsmiddel må den sakkyndiges selvstendighet i forhold til det offentlige klargjøres også før sak kommer inn til fylkesnemnda.

I den praktiske bistanden til private parter i en barnevernssak, vil det svært ofte dukke opp spørsmål om den sakkyndiges uavhengighet. Som oftest vil dette gå på hvem som innhenter den sakkyndige og hvem som har anledning til å gi den sakkyndige nye oppdrag i fremtiden. Det blir altså mistenkt at den sakkyndige vil uttale seg til fordel for den part som vil kunne gi den sakkyndige nye oppdrag i fremtiden. Mistanken er i mange tilfeller forståelig da svært mange sakkyndige driver

private firmaer med hovedvekt på sakkyndigoppdrag for fylkesnemnd/ rett, og er avhengig av en kontinuerlig rekke med oppdrag. KIB mener derfor at:

1. Engasjering av sakkyndig bør overlates til fylkesnemnda også forut for at sak er kommet inn for fylkesnemnda.
2. Valget av sakkyndig bør være tilfeldig (men bygget på relevant kompetanse).

9.2. Engasjering av sakkyndig bør overlates til fylkesnemnda også forut for at sak er kommet inn for fylkesnemnda.

Rent formelt er den offentlige part objektiv og skal belyse alle sider av en sak. Dette skal gjelde også før en sak kommer inn til fylkesnemnd/ rett. I praksis er det imidlertid en stor avstand mellom den private part og det offentlige også før en sak kommer inn til fylkesnemnda. Barneverntjenesten blir oppfattet som en pådriver for det resultat som samsvarer med den påstand det offentlige vil nedlegge i fylkesnemnda/ retten. Tanken er nærliggende da det er det offentlige som initierer sak og som også nedlegger påstand om bruk av et tvangsmiddel som vil oppfattes som sterkt invaderende på den private part.

Det har over lang tid vært et tilbakevendende tema om det som oppfattes som korrupsjon i barnevernssaker. Argumentet er som følger:

Barneverntjenesten ønsker gjennomført et tvangsmiddel og engasjerer dermed sakkyndig X for å utrede spørsmålet. Sakkyndig X vet at dersom han/hun støtter barneverntjenesten i iverksettelsen av tvangsmiddelet så får sakkyndig X nye oppdrag fra barneverntjenesten i fremtiden. Dersom sakkyndig X ikke støtter barneverntjenesten vil den sakkyndige ikke motta nye oppdrag fra barneverntjenesten og dermed ikke ha et fremtidig inntektsgrunnlag.

Når forslaget til lovendring i høringsuttalelsen går ut på å endre betalingsansvaret fra det offentlige til fylkesnemnda, så løser ikke dette problemet med mistanke om korrupsjon. Forslaget vil også i liten grad styrke tilliten til den sakkyndige. Selve betalingen følger naturlig av at den sakkyndige har mottatt og gjennomført et oppdrag, om betalingen skjer via barneverntjenesten eller fylkesnemnda betyr mindre. Mistenkeligjøringen ligger i hvem som har anledning til å sikre den sakkyndige arbeid og dermed den etterfølgende betalingen.

I tillegg til argumentet om korrupsjon skaper barnevernets adgang til å innhente uttalelser fra sakkyndige en klar og synlig skjevhet i ressurstilgangen mellom den private part og barneverntjenesten. Dette fordi det i de aller fleste tilfellene vil være

økonomisk helt umulig for den private part å engasjere egne sakkyndige til å undersøke spørsmål om bruk av tvangsmidler. Avstanden mellom den private part og barneverntjenesten tydeliggjøres gjennom barneverntjenestens mulighet til å engasjere egne sakkyndige før sak oversendes fylkesnemnda.

For å sikre en tillit til barnevernets arbeid, og også den sakkyndiges arbeid, bør barnevernet ikke være i posisjon til å kunne engasjere egne sakkyndige. All bruk av sakkyndige, bør gå gjennom fylkesnemnd/rett. (Dette er ikke tenkt å ta bort fra privat parts rett til å engasjere sakkyndig når det ansees nødvendig.)

9.3. Valg av sakkyndig bør være tilfeldig

Som nevnt ovenfor er det i dag en mistanke/bekymring om at den sakkyndige blir bundet til å avsi en uttalelse i en bestemt retning for å kunne sikre seg fremtidige oppdrag.

Ved å tilfeldiggjøre valg av sakkyndig til bruk i den enkelte sak vil man kunne tydeliggjøre en avstand mellom den sakkyndige og den instans som oppnevner ham/henne. Det vil synliggjøres at valg av sakkyndig ikke er avhengig av sympatier/antipatier hos nemndsleder og det vil også gjøres klart at den sakkyndige ikke er avhengig av å avsi en uttalelse i en bestemt retning for å få fremtidige oppdrag.

Det må sikres at rett kompetanse benyttes til rett tid. De sakkyndiges spesialkompetanse må derfor spesifiseres og synliggjøres på en slik måte at det tilfeldige valget gjøres fra gruppen av sakkyndige som innehar den spesialkompetansen som til enhver tid er nødvendig i en konkret sak.

Saker om tvangsvedtak etter barnevernloven er sterkt inngripende i de private parters liv. De alle fleste sakene avgjøres også til fordel for det offentlige. Det må tilstrebes at det ikke kan hefte tvil om bakgrunnen for oppnevningen av sentrale bidragsytere som sakkyndige. En tilfeldig utvelgelse av sakkyndige vil kunne bidra til økt tillit til avgjørelser i vanskelige saker.

Vedlegg som omtaler noen av KIBs forslag til endinger for et bedre barnevern i Norge:

Norge trenger en radikal reform av hele barnevernssystemet.

Reform i barnevernssystemet må skje innen tre hovedområder; organisering, kompetanse og rettssikkerhet.

I. Organisering:

1. Som et ledd i reformen bør tjenesten bytte navn til for eksempel; "Familiehjelpen", eller "Barne- og familietjenesten" som understreker og tydeliggjør tjenestens oppgave, og gir ny mulighet for å bygge tillit blant folket, samt endre den praksis som idag bryter med grunnleggende menneskerettigheter.

2. Barneverntjenesten/Familiehjelpen/Barne- og familietjenesten skal støtte opp under familien som den sentrale byggestein og enhet i samfunnet, og vektlegge betydningen av det biologiske prinsipp, herunder familier og barns menneskerettigheter til å bo og leve sammen som familie, med sin kultur og religion/livssyn.

3. Barneverntjeneste bygger sitt arbeid på det biologiske prinsipp og grunnleggende menneskerettigheter (EMK art 8) som gir barn en rett til å vokse opp i sine familier og bli oppdratt av sine foreldre og/eller sine andre slektninger og familiens øvrige nettverk.

4. Hvert kontor i barneverntjenesten/familiehjelpen må organiseres som en lærende organisasjon, hvor tjenesten kvalitetssikres og det iverksettes HRD-programmer (Human Resource Development) ved samtlige kontorer, for utvikling av lærende organisasjoner som er åpne og demokratiske, og som har gode feilhåndteringssystemer.

5. Det må stilles formelle krav til utdanning og kompetanse for hver leder av det lokale kontoret til barneverntjenesten/familiehjelpen. Leder vil ansette og belønne dem som har gode egenskaper og personlig egnethet, og som oppnår gode resultater i å hjelpe familier i deres utfordringer og behov.

6. Organiseringen av det helhetlige systemet som barneverntjenesten/familiehjelpen opererer i, må være uten uheldige bånd mellom ulike yrkesgrupper, sakkyndige, dommere, saksbehandlere, fosterforeldre, og andre kommunalt/statlig ansatte. Man må være oppmerksom på faren for faglige feilvurderinger og bias, og alle fagpersoner må bygge sine vurderinger på egne observasjoner og uten blind tillit til andre statlige eller kommunalt ansatte.

7. Det må nedsettes en havarikommisjon som skal utrede det norske barnevernssystemet slik det praktiseres i dag. Man bør da utrede hele løpet i en sak, fra bekymringsmelding og frem til rettskraftig rettsavgjørelse. Kommisjonens arbeid bør også omfatte saker om tilbakeføring. Kommisjonen bør bestå av fagpersoner fra

inn og utland, være tverrfaglig, og inneholde personer som også er kritiske til dagens praksis.

8. Det må opprettes en klageordning som vil ha mulighet til å gripe inn i spesielle saker, som vil fungere bedre enn den klageordningen man i dag har til fylkesmannen.

9. Det bør opprettes et nøytralt kompetansesenter hvor foreldre, barn, advokater, barneverntjenesten/familiehjelpen, psykologer, skoler, barnehager og alle andre, kan henvende seg for å få bistand i saker som angår arbeidet til barneverntjenesten/familiehjelpen og omsorgsutøvelse generelt. Kompetansen vil tilbys gratis og noe også på flere språk, og har tilgjengelige åpningstider..

10. Sakkyndig-ordningen endres til å bestå av tverrfaglige team som jobber regionalt og innehar den nødvendige kompetansen til å bistå med vurderinger og innspill i saker hvor det er aktuelt med omsorgsovertakelse, både for å sikre at riktige tiltak er forsøkt men også for å kvalitetssikre vurderinger i saker som gjelder mulig omsorgsovertakelse.

11. Systemet bør organiseres og praktiseres på en slik måte at ansatte i tjenesten er stolte over den jobben de gjør, og de vil være godt ansett av folket, på grunn av den betydningsfulle jobben de utøver i hvordan familier og barn hjelpes i landet. Et godt omdømme vil føre til at barneverntjenesten/familiehjelpen tiltrekker seg kompetente personer som blir værende i tjenesten, og at turnoveren ikke er som i dag (årlig ca. 20-40% avhengig av tjenesten og størrelse på kontoret).

II. Kompetanse:

12. De viktigste forutsetningene for familiehjelpens suksess er de ansattes personlige egnethet, herunder sympati, vennlighet, støttende holdning, faglig kompetanse, lyttende holdning, kultursensitivitet, fordomsfrihet, tilgjengelighet og tydelighet.

13. Barnevern/familiehjelp-utdanningen må bygge opp under punkt 13, og fokusere på å bygge kompetanse rundt oppfølging og tiltak til familier i vanskelige situasjoner, hvor juss ikke er like sentralt som det å forstå mennesker og bygge tillit og jobbe i team etc.

14. Barneverntjenesten/familiehjelpen må være bevisst faren for misbruk av psykologisk teori og annen faglig teori. Dersom ansatte lærer om begrep og teori kun på et overflatisk nivå er faren stor for å feilvurdere og ved det skape bevis som ikke er fundamentert på tilstrekkelig grunnlag.

15. Barneverntjenesten/familiehjelpen bør inneha juridisk ekspertise, uten at de behøver å kjøpe inn tjenester fra privatpraktiserende advokater, som igjen kan være påvirket av økonomisk vinning eller føre til uheldige bånd.

16. Barneverntjenesten/familiehjelpen må benytte egen kompetanse ved utredninger og undersøkelser, og ikke benytte seg av private aktører. Familiehjelpen kan ikke delegere bort sitt lovpålagte ansvar i å utrede familier, og følge dem opp.

17. De ansatte i barneverntjenesten/familiehjelpen bygger sin kompetanse også gjennom sitt arbeid, og vil over tid skaffe seg betydelig kompetanse som ikke man kan lære under utdanningen. Det er derfor svært viktig at turnoveren går ned fra dagens nivå, hvor mange ansatte ikke får bygge sin kompetanse før de slutter, etter 2- til 3 år.

18. Ansatte i barneverntjenesten/familiehjelpen kan operere med en bevilling, som kan fjernes dersom man bryter grunnleggende retningslinjer. Lønnen bør da også være av en slik karakter at den tiltrekker de kompetente personene og får dem til å bli værende.

III. Rettssikkerhet:

19. Rettssikkerheten må styrkes i alle ledd av barnevernssystemet.

20. Norske rettsavgjørelser må være i tråd med EMK og praksis fra EMD, og denne praksisen må tydeliggjøres i loven og overfor barneverntjenesten/familiehjelpen, advokater og dommere.

21. Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker bør legges ned. Det er i dag der alle avgjørelser om omsorgsovertakelse starter, og det er dessverre der det i dag er dårligst rettssikkerhet. (Ikke lydopptak, dårlig betalte advokater for privat part, samt hyppige beskjæringer i salær, færre prosessuelle muligheter, varierende kompetanse på nemndledere, uheldige bånd mellom nemndledere og sakkyndige som av og til er meddommere og av og til er sakkyndige oppnevnte utredere etc.)

22. Alle saker om omsorgsovertakelse bør starte i domstolene, hvor første instans gjerne kan være særdomstoler med spesialkompetanse innen utøvelse omsorg og barns og familier beste. Dette fører til at saker kan ankes til lagmannsretten uten strenge silingsregler.

23. Sakene i domstolen bør starte med en samtaleprosess, hvor det i det lengste etterstrebes å nå løsninger hvor kommune og private part kan bli enige, og hvor

retten forsøker å mekle mellom partene til barnets og familiens beste, samt sørge for at sakene er godt utredet og kvalitetssikret.

24. I alle rettssaker etter barnevernloven skal det foretas lyd og bildeopptak.

25. Styrkeforholdet mellom offentlig og privat part må gjøres likt, blant annet ved å tilby advokatene på begge sider samme økonomiske betingelser.

26. Fri rettshjelp må fungere slik at foreldre og barn får tilgang til kompetent juridisk bistand også i saker som enda ikke har kommet til retten, men allerede fra det tidspunktet det opprettes undersøkelsessak. Dette kan forhindre at saker kommer til det mye mer kostbare rettssystemet, samt forhindre feilvurderinger og skade på familier og barn ved at familier får sine rettigheter ivaretatt tidligere i prosessen.

27. Det bør være særskilte krav til advokater og dommere som jobber med barnevern/familiehjelp-saker.

28. Om barneverntjenesten/ familiehjelpen bryter grunnleggende lover som fører til urettmessige inngrep i familier, må det få konsekvenser, herunder må familier kunne kompenseres for økonomiske tap og i tillegg kunne motta oppreisning. Også i disse sakene bør familier trygges gode rettshjelpsordninger. Dette vil igjen være egnet til å skjerpe barneverntjenestens/familiehjelpens arbeid med utsatte familier.

29. Vold mot barn må ikke forekomme. Likevel bør man som hovedregel ikke plassere barn akutt eller permanent utenfor hjemmet med bakgrunn i at foreldre har utøvd lette klaps eller mild fysisk irettesettelse i oppdragerøyemed. Det må veiledes i disse sakene, med utstrakt bruk av familieråd og tilstedeværelse i familien av kompetent tillitsbyggende ansatte fra barneverntjenesten/familiehjelpen. Dette skal ikke være å anse som en hjemmel til å utøve vold, snarere tvert imot, men det skal synliggjøre viktigheten av tiltak i hjemmet før slike omplasseringer finner sted.

30. Akuttvedtak må reduseres betydelig. Både fordi rettssikkerhet her er utilstrekkelig og fordi flertallet av alle omsorgsovertakelser starter med et akuttvedtak, og det selvsagt ofte oppleves som svært traumatisk for barn og familier. Ved krisesituasjoner skal barn først forsøkes ivaretatt av familie og nettverk. Dersom dette ikke er mulig, skal man forsøke å få disse plasseringene gjort på frivillig grunnlag. Terskelen for å fatte et akuttvedtak må heves til å gjelde kun overhengende akuttsituasjoner hvor barnet står i fare for bli utsatt for vesentlig skade på liv og helse, og hvor de potensielle negative konsekvensene av akutt-plasseringer klart er foretrukket fremfor de potensielle negative sidene ved en fortsatt tilstedeværelse i biologisk hjem.

31. Regelen om at vedtak etter dagens barnevernlov skal iverksettes umiddelbart, bør endres til at avgjørelser om omsorgsovertakelse iverksettes først ved rettskraftig

dom, med mindre det klart strider mot barnets umiddelbare beste interesser, og risiko for skade ved fortsatt tilstedeværelse i biologisk hjem klart overgår risiko for skade ved en flytting.

32: Dagens samværsordning må revurderes og endres. Det begrensede samværet som i dag finner sted mellom biologiske foreldre og deres omsorgsplasserte barn, er idag hovedsakelig mellom 2 og 6 ganger i året av 2 til 6 timer, og som aller oftest under strengt tilsyn. Denne ordningen vanskeliggjør en tilbakeføring av omsorgsplasserte barn til deres biologiske familier. Det fører til at barn som ofte ved myndighetsalder søker tilbake til sine foreldre, ikke har noen meningsfylt relasjon til sin biologiske familie, herunder foreldre, søsken, tanter og onkler og besteforeldre. Barn som er plassert bort fra sine biologiske foreldre skal ikke behøve å miste sine besteforeldre og familie og nettverk ellers. Dersom det ikke er tungtveiende grunner, som rus og overgrep, bør samværsordninger legges opp til en praksis som har større likheter med samvæspraksisen i barnefordelingssaker. Dette vil kunne skape stabilitet og aksepterte plasseringer, hvor man har meningsfulle relasjoner og mottar kjærlighet og vennskap, samt at tilbakeføringer vil kunne gjøres lettere.

33. Omsorgsovertakelser er i utgangspunktet midlertidige, og loven forplikter dagens barnevern til å jobbe tett med familien for å følge utviklingen og jobbe for en tilbakeføring. Praksis idag er at barnevernet svært sjelden følger opp familiene slik loven krever, men derimot anser barneverntjenesten de aller fleste plasseringer som langtidsplasseringer, til barnet er fylt 18 år. Kravet til at familien og barneverntjenesten/familiehjelpen skal jobbe for en tilbakeføring må følges opp bedre, og dersom det ikke gjøres må det få konsekvenser.

34. Barneverntjenesten/familiehjelpens rutiner må bedres, herunder rutiner for medvirkning av foreldre og barn, referat og journalføring, tilgjengelighet for foreldre og barn, innkallinger til møter, utsendelse av referater og dokumenter, oversettelser og bruk av tolk der det er nødvendig, respektere familiers rett til å praktisere sin religion, gi hurtige svar og tilbakemeldinger, minst mulig inngripende undersøkelser, barnesamtaler og igangsettelse av ulike tiltak.

KIB Norge, Kompetansenettverk for kvalitet i barnevernet,

August 2019